

ВІДГУК

офіційного рецензента, кандидата педагогічних наук, доцента **Галіцян Ольги Анатоліївни** на дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (спеціалізація – теорія і методика професійної освіти) **Левицької Анни Іванівни** з теми «**Формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності**».

Актуальність теми дисертації

Своєчасність й надзвичайна актуальність порушеної дисертанткою проблеми зумовлена активністю наукового дискурсу щодо філософського, методологічного, психолого-педагогічного й методично-професійного супроводу підготовки сучасних лікарів. Висококваліфіковані фахівці медичної галузі мають демонструвати мобільність, інноваційність у збагаченні власної палітри професійних навичок й, беззаперечно, здатність комунікувати та взаємодіяти (співпрацювати, вести конструктивний діалог, підтримувати професійний дискурс, обмінюватись досвідом, презентувати результати успішних практик лікування та підтримування здоров'я тощо) з колегами із-за кордону, досвідченими лікарями з метою інтенсифікації лікувальних практик у медичній галузі України. Все це робить наукову розвідку Анни Левицької продуктивною, цікавою й корисною для функціонування українських закладів вищої медичної освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Мультиплікативна парадигма професійного становлення фахівців» (№ 0114U007157), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Автором досліджено проблему формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у професійній підготовці.

Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 3 від 25 жовтня 2018 року) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 1 від 29 січня 2019 року).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Проведений аналіз дисертації Анни Левицької дає підстави розглядати її як завершений та цілісний доробок з проблеми, важливої для вітчизняної педагогічної науки, освітянської та медичної практики. Науково-понятійний апарат дисертації визначено відповідно вимог і є достатнім для розв'язання окреслених дисертанткою завдань. Усебічному розв'язанню завдань наукового пошуку сприяла коректно використана система теоретичних і практичних методів дослідження, широка джерельна база. Обґрунтованість наукових результатів роботи забезпечено шляхом ретельного відбору методів дослідження. Справляє безумовно позитивне враження доцільне використання науковицею як загальнонаукових, так і конкретно-наукових методів дослідження. Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Пропозиціям і розробкам та висновкам, що представлені в дисертації властива повнота та логічність викладу, достатній рівень достовірності та обґрунтованості.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів

Анною Іванівною Левицькою *вперше* визначено сутність поняття «готовність майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії» та її компонентної структури (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, афективний компоненти). Дослідницею встановлено методологічні підходи (аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, особистісний, діалогічний) до формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії. Дисертанткою обґрунтовано та експериментально перевірено методику формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії, яка здійснюється поетапно (інформаційно-пізнавальний, практико-зорієнтований, самостійно-творчий етапи). Науковицею розроблено критерії, показники та рівні готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії. Визначено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії (створення полікультурного освітнього середовища в медичному закладі вищої освіти; спрямування освітнього процесу на формування вмінь міжкультурної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання; залучення майбутніх лікарів до організації конструктивної міжкультурної взаємодії в позааудиторній діяльності. Анною Іванівною побудовано структурну модель формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії. Дисертанткою уточнено сутність понять: «міжкультурна взаємодія майбутніх лікарів», «формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії», «полікультурне середовище закладу вищої медичної освіти». Подальшого розвитку набули теорія і методика професійної підготовки майбутніх лікарів у закладах вищої медичної освіти.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дисертаційна робота Анни Левицької вирізняється логічною структурою, складається з двох взаємопов'язаних розділів, кожен з яких характеризується певним внеском у розвиток теорії і практики професійної освіти.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито ступінь її розробленості, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, позиціоновано методологічні, теоретичні та методичні засади, сформульовано гіпотезу, схарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів і можливості їх використання, подано відомості про апробацію й упровадження результатів роботи, її структуру та обсяг, загальну кількість публікацій.

У першому розділі «Теоретичні засади підготовки майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності» проаналізовано стан дослідження проблеми підготовки майбутніх сімейних лікарів, визначено сутність понять «готовність майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії», «професійна підготовка», «міжкультурна взаємодія майбутніх лікарів», «формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії», «полікультурне середовище закладу вищої медичної освіти», презентовано педагогічні умови формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії. Зазначено, що професійна підготовка – це цілеспрямований педагогічний процес, що має на меті озброєння майбутніх фахівців системою професійних професійних (медичних) знань, умінь і навичок для виконання професійної діяльності. Установлено, що готовність майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії є особистісним психологічним станом фахівця, що детермінується наявністю позитивної настанови на продуктивну співпрацю з представниками різних культур (етнічних та національних спільнот), передбачає встановлення з ними оптимальних взаємодовірливих відносин у підсистемі «лікар-пацієнт», характеризується наявністю знань щодо культурних артефактів, традицій національної та інокультури, дотриманням професійного етикету в медичній галузі, уміннями вербального і невербального спілкування, особистісними і професійними якостями, що забезпечує здійснення професійної діяльності в полікультурному середовищі на високому рівні. Виявлено, що формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії є динамічним педагогічним процесом у ході їхньої професійної підготовки і потребує забезпечення цілеспрямованої роботи, спрямованої на набуття студентами теоретичних знань і практичних умінь та навичок щодо реалізації міжкультурної взаємодії під час здійснення професійної діяльності, набуття досвіду організації комунікативних ситуацій міжкультурної взаємодії під час навчання в медичних закладах вищої освіти. Розглянуто міжкультурну взаємодію майбутніх лікарів як педагогічний процес, що ґрунтується на спілкуванні і співпраці студентів на засадах толерантного ставлення до національних, культурних і релігійних особливостей різних культур під час опанування професійних (медичних) знань, умінь і навичок, що сприятиме формуванню їхньої готовності до здійснення такої взаємодії в полікультурному просторі. Установлено, що формуванню готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у

професійній діяльності сприятиме організація освітнього процесу, яка ґрунтується на засадах аксіологічного, культурологічного, компетентнісного, особистісного, діалогічного методологічних підходів

У другому розділі «Експериментальна робота з формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності» визначено критерії і показники, схарактеризовано рівні готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у процесі професійної підготовки, розроблено й апробовано діагностувальну й експериментальну методики, презентовано модель формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії, подано результати констатувального та прикінцевого етапів дослідження. Дисертанткою теоретично обґрунтовано, розроблено і експериментально перевірено структурну модель формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії, яка містить мету, методологічні підходи, педагогічні умови, етапи, форми, методи і засоби реалізації визначених педагогічних умов, структурні компоненти досліджуваного феномена, кінцевий результат. Авторкою доведено ефективність упровадження визначених педагогічних умов на заняттях педагогічного гуртка «Міжкультурна взаємодія майбутніх лікарів», кожне з яких складалися відповідно з визначеними етапами: інформаційно-пізнавального, професійно-зорієнтованого, самостійно-творчого. Статистично доведено, що реалізація педагогічних умов, впровадження експериментальної методики формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у професійній підготовці дозволило досягти суттєвих змін у рівнях сформованості досліджуваного феномену в експериментальній групі порівняно з контрольною.

Загальні висновки логічно впливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблені відповідні узагальнення й висновки, правильно оформлені додатки та список використаних джерел.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях дисертантки

Аналіз публікацій Анни Левицької засвідчив їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам до оприлюднення результатів дисертаційного дослідження кандидатського рівня. Результати дослідження висвітлено в 13 публікаціях автора, із них 4 – у фахових виданнях України, 1 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 8 – апробаційного характеру.

Можливості використання практичного доробку автора

Результати дослідження належним чином апробовані і впроваджені в освітянську практику. Експериментальною базою дослідження виступили: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського», Одеський національний медичний університет, Полтавський державний медичний університет.

Дискусійні положення та зауваження

1. У цілому вважаємо повноцінним, інформативним та логічно завершеним зміст першого розділу «Теоретичні засади підготовки майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності». На нашу думку, витоки міжкультурного діалогу, або, як справедливо зазначає Анна Іванівна на сторінках власного дослідження – парадигмі Діалогу Культур, слід відшукувати в площині міжкультурної комунікації, її специфічних маркерів. Не лише в Україні здійснюються дослідження специфіки підготовки лікарів до мультикультурної комунікації. Я би порадила здобувачі на майбутнє концентрувати дослідницьку увагу на аналізі наукових розвідок, які репрезентовано в різноманітних міжнародних наукометричних базах. Це зробить наукові висновки більш обґрунтованими та широкопанорамними.

2. На нашу думку, потребує додаткового пояснення вибір рівневої градації готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії, або хоча б презентації власних міркувань Анни Іванівни що параметрів такої градації.

3. Вважаємо логічною з точки зору методології педагогіки, конструктивною за змістом, ефективною за методичним параметром модель, що покликана ілюструвати інтегрований комплекс дослідницьких дій експериментального характеру з метою реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії. Разом із цим відмічаємо невдале графічне зображення моделі-схеми (сторінка 145 рукопису дисертації): зв'язувальний елемент між блоком «засоби реалізації педагогічних умов» спонукає до думки про «вплив» на лише один з визначених компонентів. А за текстом, цілком обґрунтовано, виражено й влучно йдеться про вплив на всі чотири структурні елементи. Порадимо дисертантці у майбутньому приділяти більше уваги графічному зображенню деталей ілюстративного матеріалу.

3. Текст роботи містить поодинокі технічні огріхи, що не порушують органічне сприйняття тексту дисертації.

Разом із цим наголошуємо, що висловлені зауваження не впливають на загальну високу оцінку дисертації.

Загальні висновки й оцінка дисертації

Рецензована робота характеризується глибиною теоретичного аналізу і вагомістю методичних пропозицій. Це завершена науково-дослідна робота, виконана в контексті нових наукових підходів до професійної освіти.

Враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значущість, а також відповідність поданої роботи чинним вимогам п.п. 6,7,8,11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2022 року №44, вважаємо, що дослідження «**Формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності**» сприятиме якісним змінам у професійній підготовці фахівців відповідного профілю, а її авторка – **Левицька Анна Іванівна** – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 – Професійна освіта.

Офіційний рецензент

Кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу
«Південноукраїнський
національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Ольга ГАЛІЦАН

